

Сүгүрүйн туран ааттыбыт

БЕЛОЛЮБСКАЙ КСЕНОФОНТ ТИТОВИЧ

Арыллаах нэһилиэгиттэн төрүттээх. 1942 с. кулун тутарга сэрбиоттар армияга ытырыллыбыта.

Фронт ивэни кибитигэр 3-с гвардейской стрелковой корпус 19-с сд 56-с сд сулууспалаабыта. Бу байыаннай чаас Прибалтийской фронтига киирсэн, Илинни Пруссия уонна Литва республикатынан сэрбиоттот бадахтаах.

Ксенофонт Белолубский 1944 с. балаан ыйын 17 күнүтэр сэрбиот хонуутугар албута. Күнү көмүс үгүсү Литовской ССР, Кудирюс-Науместис куорат Гренаралдые дэриэбинэтигэр көмүллүбүт. КТ Белолубский Аҕа дойду сэрэгин 2-с степенээх орденнаан наҕараадалаабыта.

БРЫСКАЕВ ДМИТРИЙ ТИТОВИЧ (1915—1992 СС.)

Соловьев нэһилиэгиттэн төрүттээх. Медвинский сулуус-па майора. 1942 с. алтынныгыттан Кыһыл Армия кэскилгэр сулууспатын саралаабыта, дивизия старшай бырааһынан аналлыта.

1944с. Кыһыл Сулус орденнаан наҕараадалаабыта. Чехословакия Моравска-Острова куоратын иһин кыргыһыга көрдөрбүт хорсун быһыытын иһин Аҕа дойду сэрэгин 2-с степенээх орденнаан наҕараадалаабыта.

Саха АССР үтүөлээх бырааһа ДТ Брыскаев сэрбиоттот Чурапчы, Ордоникозовский (Ханалас) оройуоннарыгар уонна Дьоккуускай куоракка бэйэтэ илэтинэн өр сылларга таһаарылаахтык, аһааһылаахтык үлэлээбитэ.

Спорт

КЫЛЫҤЫТТАРЫБЫТ СИТИИИЛЭРЭ

Сотурутаабыта Алена улуунун Алена нэһилиэгэр Саха Республикаһын үтүөлээх тренерэ Аркадий Писконович Прокопьев бириниһигэр атах оонньууттар оҕолорго уонна улахан дьонго республикатаагы турнир ыһылыына.

Оҕолорго үс көрүн түмүгүнэн 67, 46 м түспүт Күндүл Карбаканов эрэллээхтик бастаата. Иккисини эмиэ Бүлүүттэн Күндүмэн Карбаканов 65,51 м көрдөрүүлүнэн, үсүнү Чурапчыттан Миша Николаев 65, 19 м түһэн ыһылар. Чурапчыттан барыта 6 ор кытаана-Мырылаттан Миша Николаев, Виталий Захаров, Кытаанахтан Федя Собакин, Чакыртан Володя Михайлов, Гоша Быганов, Хайахсыттан Максим Филиппов. Кинилэртэн үһсү суруллубут Миша Николаевы таһынан Федя Собакин кубоакка иккис миэстэни ыһыла.

Эр дьонго бүтүннү жүнүсхө республика күүстээхтэрэ бары кэриэтэ кытынылар. Бастаах миэстэни Ньурбаттан Виталий Васильев 83,84 м көрдөрүүлүнэн ыһыла. Иккисини Сунтаартан Сергей Семенов 81,28 см, үсүнү Чурапчыттан Николай Филиппов 80,85 см түһэнэр ыһылар. Бу сырылга биһиги мавстарбыт Сергей Кривошапкин (Кобосой) баһыйбытын бэлэтиир торостох. Күрэхтэһээччилэри Чурапчытаагы өр спортивнай оскуола (дир. С. С. Морфунин) Кытаанахтаагы филиалын тренерэ Дмитрий Николаевич Макаров салайан илдьэ сырытта.

Алексей СЛЕПЦОВ.

Н. Н. ТАРСКАЙ КУБОГА —ЧУРАПЧЫЛАРГА

Кулун тутар 4-6 күнүрүгэр Мэнэ-Ханалас кинигэр Майа сэлэниэтигэр көнүл тустууга сыһан айылыгылар Н. Н. Тарский бириһигэр биһирдэлээн уонна хамаанданан бастыыр иһин күрэхтэһии ыһылыына. Биһиги хамаандабыт бастаан кубок хаһаайына буолла. Тустууктарытын уонна тренердэригэр бу улахан кыайыларын эрдэллэбит!

Күрэхтэһии туһунан сийлиһим аныгыскы нүөмэргэ ааҕаргытыгар.

"СО" корр.

Сана киинэ

Сотурутаабыта "Стайст-фильм" студия (сал. И.Ф. Баранков) Бүлүү болох улуустарынан "Тулаайах" дьин саҥа кинигэтин ситиһилээхтик сүрэхтээн кэллэ. Сылдыгыт улуустарыгар бу кинигэни олус сэрээн, сэргээн көрдүр. Кытаас кэмгэ элбэх сир хабан, үгүс көрөөччүлэри булла.

Онтон аастыт нэһилээ биэр кэрэ кэһэттин Төлөй нэһилиэгин олохтоохторо өлөрүнэн умнубаттара буолуо. Ол курдук, иһин энэр улуустарыгар бастааһынан кинигэ сүрэхтэниитигэр сахалыы кинигэни сэргээччилэр муһуһулар. Бу нэһилиэгэ кинигэ уһуллуутугар оскуола үөрэнээччилэрэ, олохтоохтор кытаанаһар, кинигэ сүрэхтэниитэ чуолаан бу нэһилиэгэ ыһылыытыга биэр улахан суолталаах. Студия салайааччыта, кинигэ режиссера Иннокентий Баранков-Туйма кинигэни устулбут болох аастыттан кытаас оруолларга оонньоон күүс-көмө буолбут нэһилиэгэ специалистарыгар Н.М.Потапов, И.Н. Макарова, кинигэ кыра геройулар 3-с кылаас үөрэнээччилэргэ Афоня Лаврентьевка уонна оскуола оҕолоругар кинигэ уһуллубутун туһулуур сертификат, Махтал суругу үөрүүлээх быһыыга-майыга туттарда.

Саха саргыта сайдарын, үүнэрин туһугар таһымаахтык үлэлиир режиссер олоһу кырдыгынан көрдөрөр кинигэ бары өттүгүн табыллыбыт, сааһыттан тутулута суох бэйэтэ көрөөччүлэри буларга саарбаҕа суох. Кинигэ ис хоһооно итэриэһинэй-дигэр олохтон ыһылыбыт курдук, туох да омуна, тулсарымыта суох. Көрөөччү оҕулар-сааһыгар иһэр, кинигэ итэриэһэр гына оһуһуллубутунан туруорааччы Иннокентий Баранков уонна кини көмөлөһөөччү режиссер Вадим Вадимов улахан балли оһордулар. Уйаас-сайаас сааһыны үөскэтэр кинигэлэри көрөөччү күүтэрин хайдах эрэ чуо көрөн-таһыан, олусха ыһылыбыттарга олус үөрүүлээх.

Бу кинигэ хас биһирди оруолларынан ырыта барбакка көннөрү биэр кинигэ көрбүт кинигэ быһыытынан эһим. Таптал уонна дьылга. Кинигэ икки кинигэ таптала көстөр уонна ол таптал туһунан түмүктэнэр кинигэни олус долгутар. Сүрүн геройдар (артыыстар Андрей Михайлов, Катя Дьяконова, Клавдий Афанасьев) оруолларын итэриэһилээхтик тутан оонньоотулар. Таарыһа сааһаттахха, артыыстары атын-атын

Сүрүн оруолга — Андрей Михайлов.

Ор сааһыгар — Афоня Лаврентьев.

улуустарга кастинг ыһтан, оруолларынан сөхкө тал-быттар. Кинигэ музыкаһын кэргэтиитигэр Майа оскуолатыттан "Ый суола" болох ырыалара олус сөхкө туһаныллыбыт.

Тулаайах кинигэ дьылга араастаах-сорох олоххо таһыриһин сөп, сорох кинигэ чыһинэй, кэмүскэс буолууга дууһулар. Онтон биһиги бу кинигэ икки өрүттээх, интернакка биһигэ улаһыт тулаайах уолаттар дьылларын көрбүт. Кинигэ олоһо барыта эриэ-дэхси буолбут. Куһаҕан үгүтэни кыта тэнгэ хаамсаллар, дьол икки сор икки артык-таһаллар. Биһиги сүрүн герой дьүккүрдээхтик бэйэтин позициятын уна-хатас дьааһыа барыта тутан иһэр кинигэ буолар, араас моһоллорго түбөһөн да баран, дьылга-хаан ыйаарынан, таптал күүһүнэн олоһо салалыһылар. Иккисин, олоһун эмиэ бэйэтэ салалыһыан, олоххо атын көрүүлэрдээх го-

рой. Бэйэтэ сааһыгар сайдыы суолунан сөхкө даһтан айанылар, чыһаки сулу тутуһан туста дьылларга көстөр. Оон кинигэ ис хоһоонугар кинигэнальнай драма баара сэрбиһилэр.

Саһыа "Чурапчыгыт кинигэ" "Тулаайах" кинигэ тула кэһэтти, моһуор да таһыа турда. Биһиги көрөөччү көрдүбүт, таһыма үрдээн турар кинигэ биэр "эттээх-синнээх" кинигэ күүрээс ыһа тусту Төлөйгөр бу кинигэ дьолуһаах сыһыбылы биһирдилэр.

АВ. Попов, технологияны учуутала:

— Кинигэ сыһа сахалыы кинигэ сайдан иһэр кинигэ үрдэр. Итэриэһилээхтик кинигэ дууһатыгар киирэр кинигэ буолбут. Кинигэ таптал, чыһинэй буолуу курдук үгүс ха-

чыстыбалар өрүттэрэ элбэх. Сүрүн герой атын дьыллараныгар таптал баар буолан быһааһа. Арыһа Попов, үөрэнээччи: — Тулаайах уолаттар дьыллараны ойуулуур кинигэ табыллыбыт. Кинигэни устар таһымаах туруорааччылар баалларын чакчы итэриэйдим. Оскуола саастаах оҕолорго үөрэтиһээх кинигэ. Кинигэ үөрэххэ да барарбытыгар кинигэ эпизодтарыттан туһанарбыт буолуо.

И.Н. Макаров, кинигэ биһиги сүрүн оруолу толорооч-

чу: — Бэйэм И.Ф. Баранков уһулбут үс кинигэтигэр кытаһыым. Мин толорор оруолбун нэһилээ устата уһулбуттара. Улаһыт кинигэ бэйэни устар камерага эрэ көрбүтүм. Барыта таһылан оһуһуллубутун кинигэ көрдөххө олус астык, кинигэ туттунууну үөскэтэр.

Ити үһсү эһилиһигиһини кинигэ хас биһирди кинигэ хэ тус-туспатык суойан кэтирэр. Оон, сахалыы кинигэни сэргээччилэр, күндү көрөөччүлэр, өр кэһэспит "Тулаайах" кинигэни кулун тутар 12-13 күнүрүгэр "Айылаан" СК-гэр бэйэриг дүүлүтүтэр таһааран, сыал-сорук оһостон тийээн, дуоһуа көрүт, сааһаһытын үлэһитин!

В. ПЕТРОВА.

Режиссер И.Ф. Баранков-Туйма.

Куни уонна сокуон

2007 сыл балаан ыйын 19 күнүттөн Российский Федерация прокуратуратын ийинэн Силиэстийэлиир комитет тэриилэн үлэтир. Ол курдук, билигин турутунаа, республикабыт бары улуустарын хаан СР Силиэстийэлиир управлениетын 15 отделе үлэтир. Олортон 4-дэ 2009 сыллаахха сана тэрииллэбиттэра

Ааспыт сыл түмүгүнэн республика үрдүнэн буруйу оноруу таһыма наамтаабыта билистэнэ. Олорго, ураты ыар эт-сиги эчэй-дары арыыны бырыһыана үрдүк таһымга турар.

2009 сылта республика үрдүнэн РФ прокуратуратын ийинэри Силиэстийэлиир комитет силиэстийэлиир органдарынан уопсайа 9 тыһ. тахса буруйу оноруу туһунан ийитин-нэри көрүлүһэ, 1278 холуобунай дыала та-

сыл түмүгүнэн 33 холуобунай дыала этэ. Ол курдук, Чурапчы улууһугар 2008 сыллаахха 11 холуобунай дыала силиэстийэлиир түмүктэммит буоллар, ааспыт сылта 14 холуобунай дыала түмүктэнэ. Таатта улууһугар 2008 сылта 10 холуобунай дыала буоллар, ааспыт сыл 13 холуобунай дыала, Уус-Алдан улууһугар 2008 сылта 12 холуобунай дыала буоллар, ааспыт сылта 13 холуобунай дыала силиэстийэлиир түмүктэнэ.

СИЛИЭСТИЙЭЛИИР ОТДЕЛ ҮЛЭТИН ХААМЫЫТА

рылын силиэстийэлиир. Урукку сылларга онгоһуллубут буруйдары арыыны үлэтэ ийини күөнгэ турар. Ол курдук, силиэстийэ-лиир органдарынан 2008 уонна 2009 сыллар усталарыгар урукку сылларга тохтолулубут холуобунай дыалаларынан 119 буруйу оноруу түтүннэрэ арыылынылар, ол ийигэр 18 киһини өлөрүү, 12 эмсэрэллээхтии олүүтүгөр тириэрдилбит ыарахан өрүттээх эт-сиги эчэйилэрин оноруу, 6 күүһүлээхтии дыалалара бааллар.

2008 сылы кытта тэннээтэххэ, ааспыт сылта коррупционнай хайысхалаах буруйу оноруу ахсаана 37-төн 48-ка диэри үрдөтэ. Манньк хабаатнаах буруйдары онорон рес-публикабыт миинистерстволарын 2 миинистр, олохтоох салайыыны бөрөстэбинтэллээхтии ор-гандарын 7 депутата, прокуратура 3 үлэнигэ, 3 адвокат холуобунай эпиллээхкэ тарды-лынылар.

2009 сыл атырдыах ыйын 13 күнүттэн Чу-рапчытаагы оройуоннар икки ардылары-наагы силиэстийэлиир отдел үлэтин саралаан 2010 сылта үктэннэ, отдел республикабыт Чу-рапчы, Таатта, Уус-Алдан улуустарын хаан үлэтир. Отдел үлэтин сүрүн сыалларынан уонна соруктарынан ыйылыбыт улуустар территорияларыгар барылааһын силиэ-стийэ кэмигэр сокуоннаһы уонна киһи быраа-бын, көнүлүн хааччылаах, онгоһуллубут бу-руйдары РФ Холуобунай-процессуальнай кодекс олохтообут чэрчитинэн суһаллык уонна хаачыстыбалаахтык силиэстийэ-лээһин, буруйу оноруута тириэрдилбит төрүөттэри бэйэ боломуочуулатын ийинэн олохтоон, ол төрүөттэри туоратарга миэрэлэ-ри ылыа буолар.

Ыйылыбыт улуустарга, ама бүтүн рес-публика үрдүнэн курдук, 2009 сылта буруйу оноруу туһунан ийитиннэри кириитин таһыма наамтаата. Ол курдук, 2008 сыл түмүгүнэн Чурапчы улууһугар 217 ийитин-нэри билистэммит буоллар, ааспыт сылта 151 ийитиннэри онорон билистэммит. Таатта улууһугар 158 ийитиннэригэр 136-та ийитиннэригэр түстэ, Уус-Алдан улууһугар 167 ийитиннэригэр 135-тэ ийитиннэригэр түстэ.

2009 сыл түмүгүнэн Чурапчытаагы оройу-оннар икки ардыларынаагы силиэстийэлиир отдел үлэтигэр ийинэн силиэстийэлиир, уоп-сайа 40 холуобунай дыала түмүктэнэ (2008

Ураты ыар буруйдары оноруу ахсаана Таатта улууһугар биллэрдик үрдэстэ. Ол курдук, 2008 сыллаахха киһини соруйан өлөрүүтэ уонна эмсэрэллээхтии олүүтүгөр ти-риэрдилбит ыарахан өрүттээх эт-сиги эчэйил-лэрин оноруута 4 буруйу тахсыбыт буол-лар, 2009 сылта 8 буруйу онгоһуллан, сили-эстийэлиир, холуобунай дыалалар суут көрүүтүгөр ыатылынылар. Уус-Алданга манньк хабаатнаах буруйу оноруу 2008 сылта 6 буоллар, ааспыт сылта ама 6 онгоһуллан. Чурапчы улууһугар 3 буруйу онгоһуллубуттун 4 дыалага түстэ 2009 сылта республикабыт үрдүнэн ураты ыар бу-руйу оноруу 59,9 % арыгы испит туруктаах сыһар сирдэригэр онгоһуллубута олох-тоно.

Үүмүт сылта РФ прокуратуратын ийинэн Силиэстийэлиир комитет үлэтин сүрүн хайысхаларынан коррупцияны утары ылылар государственной полиция чэрчи-тинэн, экономическай хабаатнаах, предпри-етнай национальнай бырайыактары ийи-рин чэрчитинэн онгоһуллубут буруйдары, ону таһынан састарын ситэ ийик уонна нэһили-эниэ охрулалыи оттугун матык кымыска-лаах аранатын утары онгоһуллар буруйдары утары охсуһуу буолар. Ыйылыбыт үлэ хай-ысхалара тилору туолалара быраабы хары-стылар органдар көмү тэтик улааппастыг-тан эрэ буолбакка, миэстэтигэр обществен-ность чутуктык ылан үлэлэхтигэр ама улахан тутулулаах.

Улуустарга силиэстийэлиир отделлар ба-дырыстара, телефоннэра

Чурапчы улууһа. Чурапчы сал, К.Маркс аатынан уулусса 19 №-дөх дьыта. Тел: 8-411-51-41-104.

Таатта улууһа. Ытык Күөл сал, П.Алексе-ев аатынан уулусса 25 №-дөх дьыта. Тел: 8-411-52-41-252.

Уус-Алдан улууһа. Бороҕон сал, Стрел-ковская аатынан уулусса 9 №-дөх дьыта. Тел: 8-411-61-41-514.

А.П.ОПОВ,

РФ прокуратуратын ийинэри
Силиэстийэлиир комитет Саха
Республикатыгар силиэстийэлиир
управлениетын Чурапчытаагы
оройуоннар ийинэн ардыларынаагы
Силиэстийэлиир отделын салаааччыта,
1-кы кылаастаах юрист.

Доруобуйа мунууга

СУҔАЛ КӨМӨНҮ ХАҔАН ЫҔЫРЫАХХА СӨБҮЙ?

Чурапчы киин балыһатын суһал көмөтүн отделениета 1982 сылтан ту-спа отделениета быһыытынан үлэлээн олорор. 4 санитарка массынааһа, онтон 2-тэ - "Газель" 8 фелдшер, 4 суоһар үлэлиилэр.

Суһал медицинскэй көмө улахан дьонго, кыра оҕолорго, ийилэр дьыа, таһырдыа, общественнай миэстэлэргэ да баар буолуохтарына, ман-ньк түтүннэргэ ытырылар.

1. Улахан эт-хаан эмсэрэллээхтии эчэйилэ ылаахха;
2. Уотка эбөтөр этингэ оҕустардаахха;
3. Тымныла үлүйдэххэ;
4. Ууга оһоллоһуоххо;
5. Аһары сылаас температураттан ыарыйдаахха;
6. Тугу эмэ сыһа аһаан, иһэн сүһүрдэххэ;
7. Хаан бардаһа;
8. Тымн хаайтардаһа;
9. Өйү сүтүрдэххэ;
10. Тааттардаахха;
11. Түөс ийинэн күүскэ аһыан ыарыйдаахха;
12. Ис эмсэрэллээх күүскэ таарымталланан ыарыйдаһа;
13. Оҕолонору ымыыт даахталларга.

Онтон атын туруктарга үлэ чааһыгар улахан дьон поликлиника, оҕолор оҕо консультационнаах көрдөрүлэр. Приемна кыһан ийилэбт ту-руктаах дьонго күн айы участковой терапевт-быраас эбиэт ийинэ тиийи-норор. Оһо ытырылы регистратура 10 часка диэри 41-232 телефонуна барылар. Онтон 1 чааһыгар оҕо эбөтөр эрдэ көрдөрүт оҕо бөрүгү түтүн-гэр оҕо консультационнаах эбөтөр наадалаах. Эбиэттан кыһа участковой пе-диатр ытырыла сылдар. Ыгырылыны оҕо консультационнаах 41-445 те-лефонунан эрийэн эбиэт ийилэ биэрэрүт. Өрөбүл күнүгэр суһал көмө от-делениеттар көрдөрүлүхтүн өл.

Суһал көмө фелдшер суһал көмөтү эрэ онорор. Ырыаахха система-тическай элпээһини аһаабыт, болуһунай ийили биэрбөт, рецент суруйбат, судебнай-экспертнай түмүтү онорбөт, суругунан ыстырааһы биэрбөт.

Суһал көмөтү ыгырылы киһи көмө түргэнник онгоһуллар наадаты-гар, бастатан туран, наһаа ыксаабакка диспетчер биэрор ыйытылыларгар чуолкайдык элпээһиннээх, туох, хаһа, хайдах буолбутун быһааран бө-рөкстөөх уонна кэлбит биригээһин уотун уматан, ыһа туган көрсүөхтөөх. Суһа, таһырдыа ыгыран баран барбакка күүтүөхтөөх.

2009 сыл түмүгүнэн кирибит ыгырылылар 129-һа - суһал көмөтү на-адыбат ыгырылылар. "Сүрөт ыарыйда" дьон ыгырылылар ийирик турук-таах дьонго киридилэр, сорохтор миэстэлэригэр суох да буолан биэрдилэр. Аһааһа эмт суруйтаара эмиэ ыгыраллар. Кутургуйа тахсыытыгар, ти-ис ыарыытыгар эмэ ыгыра сылдыбыт түтүннэр бааллар.

Суһал көмөтү оноруу быраабылатыгар манньк этилэр: "Лицо, винов-ное в преднамеренном ложном вызове скорой и неотложной помощи, а так-же допустившее антиобщественный поступок по отношению к персоналу выездной бригады привлекается к ответственности как нарушитель обще-ственного порядка, а в установленных законом случаях - к уголовной ответ-ственности".

Күүс-түүн учаастактарын кэлэр ырыаахтар учаастак бырааһыттан, фелдшериттэн наадыһааһа, дьуһурунай бырааһы кытта соһуон, миэстэти кээхтэн баран кэлэлэр.

Билигин көмөтэ хас бириднэ трактанан бастакы көмөтү хайдах оноро-ру билэр буолуохтаах, ону онорору сатыахтаах. Искусственной тыһынары-ны, сүрөт тохтобут киһиэхэ массаж онорууну, хаана барыт киһиэхэ ийигэ баар матырыааллартан жугу уурууну, ийин, атах тостууттар ийинэи олордууну уонна да атын көмөтү билэр, сатыар наадалаах. Ити юмолор көмөтөр соһуөхтүк, түргэнник онгоһуллуларастан киһи олор-бойааччы тутулулаах.

Чурапчы 8274 нэһилигиннээххэ нууна 5-7 км тогуруулааххэ сиринэн тайаан сытар. Суука устата биэр бириднэ (ол эбөтөр 1 диспетчер, 1 фелдшер уонна 1 суоһар) биэр массынааһын тахсар. Суол-нис суһаһа, ыт эбөр, уулуссалар уолтара суохтара, дьыаһа нүмөрүгэр үчүтэйдик көстүбөт, подьестар уота суохтара, кирдэхтөрө элбэх жайыи үөскөтөр.

Түмүккэ суһал көмөтү дьыг-нахчы суһал быһылаа-майтаа ыгыры-тынан өссө тогул санаабыт.

М.Н. ГОТОВЦЕВА,

суһал көмө сулууспатын старнай фелдшер.

БИЛЛЭРИИЛЭР

Кийиттэ сана 8x6 уһаайбалаах буруус дьыаһа атыһылы-быт. Тел: 8914-100-13-16, 41-600.

Чурапчыта 8x7 көһорон ыларга үрүт муоста жастаах дьыа көһгөйө атыһыланар. Тел: 8914-103-94-76.

Саһа, бөрүгүтүлүбүт УАЗ-Охотник массынаа атыһыла-нар. Билсэр тел: 42-063, 8914-286-90-63.

"Беларусь" тракторга соһуөх лесовозный прицеп, сүүрөр туруктаах ЗИЛ-самосвал атыһыланаллар. Тел: 42-473, МТС-286-97-85.

Максимов Сергей Семёнович аатыгар бөрүлүбүт 14 ЕР 434360 №-дөх водителскай права сүтэ. Ким булбүт ман-шага төһүөрүгүтүгөр көрдөһүт. Тел: 27-309, 8914-267-34-92.

Слепцова Валентина Александровна аатыгар бөрүлүбүт паспорт сүһүгүнэн дьыага суорунан аарыллар.

Күн ахсын "Далбар" такси Дьоккусийтан, Бөстээхтэн та-баар таһар. Хайа баһарар хайысхалы коллективнай сайаалка ылар. Тел: 42-048, МТС-102-29-44, Мегафон-369-08-59.

1993 с. куулнаах МТЗ-82 атыһыланар Санаата - көһүтү-иһэн. Тел: 28-378.

Продаётся Т-Пробокс 2002 г.в., V-1,5, 2 WD, зимний, лет-ний. Тел: 24-455, 24-534, 8914-264-30-11.

Иһирэх тылынан

ДОБОРБУТУН УМНУОХПУТ СУОҔА

РФ Компартиятын Саха сиринэри салаатын Чу-рапчы улууһунаагы тэриилтэ ыар сүтүктэнэ.

1961 сылтан Коммунистическай партия халыһа-абат чийлэнэ, производствэ майга, үлэ, тыаһи, партия ветерана. Холторо нэһилиэтин Бөрүоттаах олохтоор Георгий Григорьевич Родионов бу дьыл олунуу 24 күнүгэр, 81 чааһыгар уһун ыарахан ыарыһыттан быһын кээхкэтигэр өлөн туораата.

Г.Г.Родионов 1929 сыллаахха ахсынны 13 күнүгэр Маһа-Халлаас оройуонун 2-с Малдьахсэ нэһилигэр, Урох Күндүлэ дьыдаһа бааһынай дьыа көрүөһтэ төрүөс өрлөн күн сирин көрүтэ.

Күндүл аһын сүһүөх, Маралаһа, Диринг сэттэ кылаастаах оҕуһаларыгар үөрөтөн, алта кылааһы бүтүрөт үөрөхтөн уурайан, олох дьыһык оҕуһа-лыгар - ыкхотхо хара үлэтигэр барыта.

Георгий Григорьевич отуттан тахса сыл усталаах туоратыгар "Тахсыбыт сардана", "Сардана", Эрилик Эристин аатынан колхозтар, натырбыт Эрилик Эристин аатынан соһуөх ДТ-75 трактор уруулут-тан араһыбаах. Малдьахсэ, Холторо, Халаар уһаа-тангарын хойуу оттоох холуһаларыгар, олох үүнүүлээх бааһыналарыгар сарсыарда эрдэхтөн, төһөтөн хойутаан үрдүк таһарылаахтык үлэлэ-ни-хэһээн, нэһиликкэ оҕуру көһүөртөн, хара таһар

нэһилигэн, туугу маһи бөрүгү ороһуоһи аастыта.

Суг-кураан сыһарга Халааһа, Бөрү, Нуотара үрөхтөртүгэр от тиийэри түүнэри айаһаан лаче-тыратан иһэрин алаас жөһэ аартыктара айхалыы аһааралара, эрлэһи калиттин эрлэһи иорсолоһо.

Таһарылаах үлэлээх, талааһаах тракторист алта пилетка устата социалистическай куоталаһы кыһылаһаары үрдүк аатын сүжүтэ. "Килбиһнээх үлэтин иһин" мэтээллэр Георгий Григорьевич түүһүгэр үс тогул күлүмүрдүү умайыттар.

Советскай Правительство, Коммунистическай Партия үрдүкү наһааһыларын, үбүлүүһүнэй мэтэ-аһэрин уон тогул Социалистическай куоталаһы кыһылаһаары анал бөлүккэриин алтыс тогулун ылы-ахтааһын уларыһылы-талхыһыи, урускаланы бу-дуһаа муһарыта.

Алта оҕо амарах арта, элбэх сизэ таптаһаах эһэ, оттуур эвэно убаастылар наһааһыи, үлэһи-эхтии, убайыт, коммунистическай биэр идеянаах доторбүт Георгий Григорьевич Родионов сүрдүк мөһүмүнү, үтүө, көмө майыһыи, дьуһунаах аатын-суолун умнуохпут суоҕу.

"Малдьахсэ туһула" общественнай түмүкү, Холторо коммунистара,

Алар сурулар аталар оона
редация позндратылар мадам оон
тубатар буонбатар. Сурулар
миллар чачылар
кырымкостарылар аталар оон
оон тубатар.

КИЭНТ КИЭЛИЛЭЭХ КЭПСЭТИИ
 // Сурунальыстар ток-шоуга кытыннылар

летка, хайрхан, спортивной оомиуулар, остухл теннiс, буулдннан ыгш, дуобат, хотугу мнгоборье, мас тарднлы харуннэрн: устудуовнар кытнннлар Дүүүлүүр субо ынаарыптын хотугу мнгоборье хамаандата кыайлыларыннаттанан харчынна наараадаланна.

Мамна дастан этгэжэ, бүгүн сарсарда "Физкультура уонна спорт билииги кыһадалара" дигэн конференция буолан ааста. Оскуота оҕолоро, устудуоснаар, аспираннаар, оискателлар, элэр учууталлар кытыннылар. Экспертэригэр педагогическая наука доктора, профессор Иохиф Портянгин, СР буолдуһан ытты федерациятын председатели Иван Гурьев, педагогическая наука кандидата Ольга Максимова ода үлэстиилэр. Ону таһынан эмблема оҕорууттар уруһуйга интернат-оскуота оҕолорутар күрэхтэһиин буолбута. Онуо үһүс миэстэни 5-с кылаас үөрөнөөччүтэ Сени Федоров, иккис 9-с кылаастан Дуня Максимова мыйылар. Онтон кыайылыах үрдүк аатын 10-с "в" кылаас үөрөнөөччүтэ Марина Махарова ылан үөрүүтэ өссө үрдүктэ.

Бийиги миеэбэитэн атасталан элбэгтгээр, ойтон көрөөгүдүр быйгтар оруулу толорон бары да астынныбыгт "Суруналыыстар эийи хайдах сырдатаргыттан, көлөм-ириттгитэн барыга тутулуктаах. Ойон бары үчүтэйи багарыбыт. Бу көрсүлүү бийиэхэ, устудуонаарга, олус элбэг бөөрдө Суруналыык ийитэн бийибит, ийиттгит", - диин көрөөгүдүр санааларын үлэниивилэр. Иккэ өттүттэи туһалтаах, уопут, санаа атастатар күйүн тэрийэн ыппыт ийиттгүт преподавателлэргэр махталбын тиздэбит.

БАХСЫГА УЧУОНАЙДАР, УСТУДЬУОННАР ЫАЛДЬЫТТААТЫЛАР

цова ырыатын "Сага КВН" оюлору Катя Бозмашкова, Стас Давылов, Дима Гаврильев, Оли Габашева кардоок сценкаларын астынылар. "Сага ыры" интернеттешин ыры курэрин кыттылылаар Александр Зыкова, ылбары ырыабыт Амаяна кэсирери эссе үрдүк таһамага таһаардылар. Онтон дыро кээһини Алар элэр иччата Николай Гоголев илээн-сагалана ытта. Бир дойдулаахпыт Алина Борисова Вахсыттан сылдар бастыт устудуунга НАРюсский-Корсаков аатынан Санкт-Петербургтагы Государственной консерватория музыка теориятын факультеттар ситиһилээхтик үөрэнэр. Настя Слепцова дык көргөнүн олохтообут аралары, САСР үтүөлээх артыыша Андриан Слепов, аатынан анал стипендияны туттарда. Көсирер Алексей Троев таһаарыт оһуохайынан түмүктөнө.

Однушунуый сахаҥа түптүлээс тымныылзах кыһынтан сыдыа уһуктуу, өрө көтөрдүлүү, үрүн кун уһаан , тыһа кантиер кэмэ. Оһого эбии дартан, дүгүн сахалыһы тыһа-оһу ырыһыны-тойуту, историяны кэпсээн, саха тыһын факульте тын преподавателлэрэ, устудьуонара сүрүбэттин көтөрө сырдьыһ-нэрэни ыһан барбылгарылар бэһити, бахсылар махтабыт улахан.

ЭДЭР ҮГЧАТ БИИР СОМОҮО БУОЛАН

Олуунью ыйга Ыччат социальнай-психологическа
мөһөтүн ийишкэ тэрийдэн эдэр инфоблогтөр түмсүүлэр
бийылыг дыйлааһы үлүстөрү саралааттылар. Улууус хас д
нэһиэлигиттэн ыччаттар муһунулар. Бу түмсүүнү инф
блогтөр обществоларын председателэ А.Н.Попова уона
Ыччаты кытта үлэ специалитһа Л.В.Местникова тэрийд
лэр. Салайаччынан Волгоно нэһилиэгиттэн Николайан
Бушубеа үлүлүгүгэ номнуо балам Түмсүүнү "Урдэл" диг
айтаатыбыт. Сыллаары былаан киир. Ол курдук, "Күө
хочо" Мындааһайы нэһилиэгитин өмтөһөр комплекска ба
ларга. Кыдал сүлэһэһик комплекскагар сылдьарга уонна
араас конкурса, быыстапкага ылытарга этип кылырды
лар. Ону таһынан улуууска, республикага ытыллар тэ
рээһиннэргэ актыыбылайдык ылытарга быһааннаһаһа
Онтон киир үлөһиттэро Ыччат политикаһын минис
терствота ылытар грантка конкурсулар "Эдэр инфоблогтөрү
өйөөһүн" дигэн бырайыак суруйан киилэргэ өбөн күөс бу
оларга балаһаһар.

Лена МЕСТНИКОВА

Алларда эрээкэ Александр Мохначевский

Билигин тыа сиригэр эдэр ыччат тахсан үлэлээбэт, үөрэҥин бүтүрдэ да, киһи сиргэ хапта сатыыр дииллэр. Тус бэйэм итини утарабын. Эдэр киһи ханна баарар үлэллэр кыахтаах. Ол барыта олорор, үлэллэр сирин усулуобуйатыттан тутулуктаах. Билигин министерстволар, тэрилтэлэр эдэр кадрды олохтоонунта, үлэллэр, олорор усулуобуйатын тэрийишкэ күүскэ ылан үлэллилэр. Холобурдан эттэххэ, Тыа хаһаайыстыбатын министерствота дуогабардаһан тыа сиригэр үлэли барбыт хас биһирдигэр эдэр киһиэхэ хамнаһын таһынан стипендия толугу. Ыччаттар республика араас муннугар баран үлэллилэр. Чурапчыбытыгар да итинник дуогабардаһан тахсан үлэли сылдьар эдэр дьон адыһаа суохтар. Онон бүтүнү нүөмүргэ билсин тыа хаһаайыстыбатыгар үлэли сылдьар "Алабар" ТХПК эдэр үлэһиттэринээн.

СААМАЙ СҮРҮНЭ – ИНФОРМАЦИЯНЫ БИЛИЭХХЭ НААДА

Эдэр ыччаттар тэрилтэлэригэр бэллэлэр. Директорынан Александр Мохначевский, специалистан Сергей Говоров, Алексей Ефремов, кассирынан Саргылаана Ефремова уонна бухгалтерынан Спартак Дьяконов үлэллилэр. Салгыы Александр Мохначевский кытта сэлэргэлээбэр.

– Александр, аан бастаан хаһан тэриллибиздигэр туһунан кэпсэтиһиҥ дуо?

– Баһылыгы Николай Максимов уонна улуустаагы тыа хаһаайыстыбатын управлениета ойуохунуорунан 2006 с. тэриллибидигэр. Нэһиликкэ икки өттүттэн туһалаах кредит биэрбит. Билигин туругунан барыта 206 пайищтаахпыт. "Кырымак" баһынай хаһаайыстыбаны, "Суол" сылгы кооперативын кытта ыкса үлэллэһибит. Туттар тэриг ыалларыгар, сайылык, хотон тутууттар көмөлөһөбүт. Бытырылык сэтимиһи ыһа Чурапчы нэһилиэгэр эһи офис астыбыт. Онон кыралаан эбиллэн иһэбит. Бу кредиттэй кооперативыт бастагы сүһүөх дьин ааттанар. Дьоккуускайдаагы "СахаКредит" иһинэн баарбыт. Ити иккис сүһүөх буолар. Онтон үһүс сүһүөхтүт, үрдүкү салалтабыт, Москва "Тыа сирин кредиттэй кооператива" дьин баар.

– Тыа хаһаайыстыбатынан дьарыктаныһан бадалаах дьонно күүс-көмө буолар буолуоххут дуо?

– Онук. Киһилэр атахтарыгар турууларыгар, онтон салгыы үлэллиллэригэр көмөлөһөбүт. Мин санаабар, хас биһирдигэр нэһиликкэ кредиттэй кооперативыт баар буолуохтаах. Мас, муу-таһылыгыгар да буоллун, от, сылгы, сүһү ыһылыгыгар – барытыгар наада буолар. Ону таһынан билигин үс нэһиликкэ консултация биэрбит.

– Эһи бэйиҥ ханна үөрөмүккүһү уонна квалификация үрдүгү ханна бараарыгы?

– Дьоккуускайдаагы тыа хаһаайыстыбатын академиятыгар Агротехнологическая факультета технолог идитигэр үөрөмүккүм. Бары да тыа хаһаайыстыбатын үөрүүр үөрөмүккүм. Уопут атастаһа, үөрөнө араас конкурска, мунууаха кыттабыт.

Партиялаах буол!

"ЭДЭР ГВАРДИЯ" УЛУУСПУТУГАР ТЭРИЛЛЭР

Олунньу ыйга өссө биһирдигэр иһэрэһинэй көрсүһүү буолан ааста. Ол курдук, улуус дьаһалтатын аактабай саалатыгар "Биһирдигэр Россия эдэр гвардията" партия мунууа буолан ааста. "Биһирдигэр Россия" партия Чурапчытаагы салаатын секретары Иннокентий Готовцев, кыһа салууааччыта Прокопий Старостин, ыччат политикатыгар отдел начальнига Николай Дьяконов, "Биһирдигэр Россия эдэр гвардиятын" Чурапчытаагы салаатын сана лидере Афанасий Ефремов нэһилиэгэр, тэрилтэлэр эдэр ыччаттары кытта көрсүтүлэр.

Мунууаха улууспутугар буолуохтаах Эдэр ыччат бастагы форумун, "Биһирдигэр Россия" үлэтин, буолаары турар быһбардар, "Эдэр гвардия" общественнай түмүүтүн тустарынан кэпсэтибэр.

"Эдэр дьон тыа сиригэр олорор усулуобуйатын оноруута эдэр киһи бэйэтэ үлэллээхтээх. Дьэ, онуоха бары түмсэн биһир күүс буолуохтаахпыт", – дьин Иннокентий Иннокентьевич киһи тылы эттэ. Николай Дьяконов сыллаагы үлэтин, былаан уонна буолаары турар форуму кэпсэттэ. "Тосудар-

аактааһын санаатта, билигин эдэр ыччат лидере хайдах буолуохтааһын эттэ. Афанасий Ефремов: "2006 с. "Эдэр гвардия" хамсааһын үлэллэр. Актыбынай гражданскай олохтоох буолуута иһэр сыаллаах тэриллибидигэр. 2010 с. бары улуустарга 100 % тэриллэн үлэллээхтээхтэ. Хас биһирдигэр нэһиликкэ, тэрилтэ бэрэстэбиитал баар буолуохтаах. Киһилэр биһиги сүрүн күүстүт буолуохтаахтар. Ыччаттар түмүүтүт буолуохтаахпыт, үлэллээхпит", – дьин санаатын үлэллээһинэ Итиннэ Прокопий Старостин. "Үлэ сана систематын булун. Онон үлэллэн", – дьин эбэн эттэ уонна бары дьаһалларга көхтөөхтүк кытарга ыгырда. Хатылы нэһилиэгин баһылыга Василий Ершов баһылыктардан сороһун кэлэн ыччакка санаатын эттэ.

Мустубут эдэр ыччат форумга кытты, граннар тустарынан сүрүннээн ыйыталааста. Иннокентий Готовцев: "Түмүүтүн. Үлэллэрин. Оччор эрэ биһиги модун күүс буолуохтут", – дьин мунууагы түмүктэттэ.

АНАНА

ОБО СААҢЫМ ТАПТАЛА (Кэпсээн)

"Билэтин, мин тоҥо олорорбун, билэтин, мин тоҥо олорорбун... Хаһан эрэ төрөтүттүрүм тустарыгар олорорбун өйдүбүн. Билигин тоҥо, мин туһугар олорорбун билэтин. Дьон, мин санаабар, минимэ суох олорорбун курдуктар, урут олорорбун суохтар дьин саныыр эһим. Тулу ыһаарбын билэтин. Ыһаарбын баарбын, эмиз да баарбын... Оскуоланы бүтүрэн устудьукон букааһын баарбын, ол ыһаан баран иһини олохтун олох сатаан өйдүбүн, санаан көрбүтүн. Санаабар, мин эрдэ аһаах курдуктун, ол ыһаан баран миним орто дойдуга тоҥо эрэ туһугар", – дьин Катя кыһа күнүгүтүр суруйан баран ыһаабын иһигэр элээрден кэбиһтэ. Онтон ор да өр ону-маны толкуйдуу сытта. Ол сыттарына аҕа кэлэн хоһун аанын толкуйда.

– Катя, кыһылай, төлөпүүнүтэ, – дьит баран хаалла. Кыһа нэһиликэ туран саалаа барда, төлөпүүн туруукаһын ыла.

– Аһа?

– Привет, Катя. Билигин?

– Суох, эн кэпсэни?

– Ленибын!

Кыһа сүрүүр мунууаһыт дьырылы түстэ, хараҥа чаҕылыһаата. Киһи доҥордо эрийдэ. Кыһа. Ор сааһын доҥор. Уол куоратка көһөн барыта номнуо түөрт сыл аастыт, билигин киһи уон алталаах. Кыһа санаатыгар бүтэһик көрсүһүүлэрэ, кэпсэтиһэрэ бу баар курдук көстөн кэллэ. Леня көһөн барарына саана биһир куруе күн улуулаах кыһа улаханник этиспиттэ. Катя уол барыттан кыһыларан: "Эһи бу дойдуга олох кэпсэһэр, эйигин көрүөхтүн да баарбаһын", – дьин эппиттэ. Онтон ыла уол көстүбүт. Онтон бүтүн киһи куолаһын иһигэр. Долгуйбутун биллэрбэккэ буола сатаан куолаһын уларытан кэпсэтиһинэн барда.

– Леня, привет. Тоҥо солун? Олох хайдары?

– Олох сөнүчүтэй.

– Тоҥо сөнү?

– Хас да сылааста. Ол тыһан баран эйигин олох сатаан уонубалһын. Эйигин. Элбэх, араас кыһы кытта сылдьыһым. Биһир табаарыһым эйигин хаартысаҥа уоран түһэрэр уонна мээхэ ыһтар. Ол иһин билигин хайдаххын билэбин. Номнуо түөрт сыл буолла, биһиги көрсүспүтүбүт. Олус да кыһаһабыһын, кэрэһин. Өссө тупсубуккун. Катя, мин эйигин олус күүскэ таппыһым. Эйигинэ суох олордум аһыла суох. – уол ыһсаабыһын биһир тыһынан түһэрэн кэбиһтэ.

Кыһа наһаа долгуйда, хайдах эрэ тыһа тийбүт буолан ыла. Эр барыһы тугу да этиһи булбата, санага суох турда, онтон төлөпүүнү ыһа ууран кэбиһтэ, өссө эбэһин провоттун араарда. Хоһутар сүүрүн тийбэн күнүгүн хослоото уонна суруйбутунан барда. "Киһи... Леня... Киһи миним бу орто дойдуга тутан олорор эһим. Мин эмиз иһини олус күүскэ таппыһым эһим. Киһи суох олордум аһыла суох эһим...", – дьин суруйан бүтүт аһы саалаа сүүрүн тийбэ, төлөпүүнү төттөрү холбоото. Холбообутун кэһэ төлөпүүнэ ону эрэ кэпсэтиһин эрэ тыһылы түстэ. Сэрэһилин курдук – киһи.

– Леня, мин эмиз эйигин олус күүскэ таппыһым. Мин эйигин наһаа аһыһым дьин. Эһи миним бу орто дойдуга тутан олорор эбэһин. Эһи тускар мин олорор эһим.

– Мин эмиз эйигин наһаа күүскэ таппыһым, аһыһым. Хас күн айы эйигин санааһынан уһуһаһын, санааһынан утуһаһын. Эһи эрэ баар эһиһин күндүттэн күндүт, бу орто дойдуга.

Ити кэпсэти кэпсэтиһэн хас да сылааста. Кыһаһа уол оскуоланы, үрдүк үөрүү бүтүрэн уруу тэрийиллэр. Катя күнүгүтүр эмиз суруйда: "Билэтин тоҥо олорорбун, билэтин мин туһугар олорорбун. Мин олус дьылыһаһын. Таптаһ дьин олус да күүстээх, дьылу тустарыһаһын..."

Айаһыһа ШАДРИНА,
Хатылы.

УТУМ
Эдэр
корреспондент
балаһата

Бий-
ылы үерэх
дылыгар "Кэ-
кил" хаһыат ре-
дакцията "Доворбуту-
гар илэбиги уунабын"
диэн аацияны биллэрибитэ.
Бу ация "Кэйгэ сүр диэн суох"
бырайыак чэрчитинэн ытыл-
дыбыта. Билигин олоххо ыал бары
тус-туһунан тутулдаахтар, үлэ-э-

болром тобутугар, көмбүтүтөр ишадыйаллар. Ошон кылааспыгынан учууталларбыт, төрөпүүтөрбиз айбөлдөргө биригиз үөрөңсү дөдөрбүтүгүр Вана Болыша-конна көмөлөстүбүт. Вана бийиги кылааспыгытар бийыл сана үөрөңсү кэлбизга. Билигин иттеринакка олорор, үөрөңсү келинүтүтүн албэк табарыстанга. Кини Сылан нзйиллигин Улахан Күөл участагыттан сындыр. Ийгэ Надежда Константиновна үлэлзөбөт, дызититер олорор, бизгиз төрөөбүт алтыалар. Учуталбыт Е.А.Яковлева, социальная педагог Л.И.Синцева уюнга үс үөрөнзөччи буоламбыт Улахан Күөлгө тийбиз Вана дыз кэргэнигиз ылдыгытаагыбыт, көпсэттибиз. Кинигизин, үөрэх тэберишкэригин, тагыагынан-сагынан көмөлөстүбүт.

ДОҖОРБУТУГАР ИЛИИБИТИН УУНАБЫТ

харчылары дарагы арсаас. Ким эрэ этэнтэ быр-бааччы дьиз кэргэниэх, ийэ-ара, эбэ-аһэ таптаалырыгар уйдаран туох да кыһалдыны билбэккэ улаатар, онтон нэмнэх эрэ төттөрүтүн кыһалда кыһараннарын кыра эрдэхтөрүтүн билгалар. Кинилэр дордохуу истиги сыһаанна, биһиги

Бишги матхыг амаарх санаалаах, сылаас тышганаах ахиолал дэлэглэлээр гэр бадрабыл. Дооно истиг сылаана, сылаас илгэтэ өрүтүл доторугар чутас.

Настя ПОГОВИЦЫНА,
Сытингаагы "Кыраа" пост эдэр
корреспондента.

ЭНЭМ ҮӨРЭНЭ

Мүүдарай дээн этэллэринэн, өсөмтүн
оор ийтгэн, артын таһынан өссө эбэр-
эһэрэ истиллибит буолларын, оро сааһа
толору дьоллоох, баай ис хоһоонноох бу-
олар. Мин эһэм Сэмэн Сэмэнэбин
кыһын үөрэтээрээри миниги 4 (!) ай-
былтан бэйэтэ орлообута. Ол иһин били-
гин саамай чутас кичим эһэм буолар. Ки-
ни мин үөрөтөх, бөрөдөктөх, үлэ-
хамнаса сымтас, аймахха, табаарыска
үчүтэй сыһыаннаах буолуохтун наһаа
бадарар. Мин уһуяанга сылдыар кэм-
мэр миниги тонмотун дикэн танаска суу-
лаан-суулаан баран салаасканан ийдэ-
рэ. Кимһэ аайы остуоруйа көрсөөн уту-
тара Уһуяанга сылдьан уруһуй көк-
курсугар бастаабышар наһаа үөрбүтө,
хайтрабыта, сыллаан ылбыта. Олгон ыла
хайдах эрэ санаам эрчимнэнэн, кэрэбэ,
үчүтэйтэ тардыһар баһам өссө улааппыта.
Билигин эһэбин үөрдээри кыһаллан
үөрэнэбин, үткүү, дуобат, "Дьүөгэ" ку-
руһуоктарга сылдыабын. "Ором эргиччи
сайдьылаах буолуоһа", - дикэн эһэм үөрөр.
Мин тустар кыһалар, долгуйар. Муһу-
ахтарга, субуотунууларга сылдыар. Би-

ирдэ эбэм суовар кылдаспыттар
күөрчэх ыгыйан, үрдүн барыанньанан
күөрүтэн төстөрөн аяллыттаах.

Кийн хэсгээрээ мэлдэн айхлалын, куну-дылы кылга ыкса сибээстэхтэр. Куруутун хамсыр харамай, сүөһүнү, кылы ыткытырга, таптырга үөр-тэр. Бистин эһэм бочуоттаах сыһа-ланна олорор. Олорон, сизэвэрин эти-нэ-аһынан хаячыйаары сүөһү илгэр. Кыһын ынах төрөөтүлүз минигин көтөрү таһааран ныйрай көрдөрөөчү. Кып-кы-ра ныйрай сана хааман бадьаалан эрэр эмиз туһунан каралзах. Икитин көмөлөөн аат биеэсэмчигет.

Дийн кэргэнийн бары аймлаха тахсан сир астылбыг, оттуубт. Огуоха барытыгар эбэбит солбуллубат үерэтээччи, такайааччы буолар. Кини ханна багарар бэрээдэги сөбүлүүр, сүрээлдьири, сымыйалыры, хойугууру утарар. Дөст-торутар мэлдьи көмөлөһөр. "Дьоллоох киһи дьонно туһалыыр" диир этээччи. Билиги эмиэ киһи курдук амарах санаалаах, эбэрэ дьон буола улаатыахпытын багарыбыт.

Александрина **НОГОВИЦЫНА**,
Мугудай.

МИН ТАПТАЛЛААХ ЧАРАПААХЫМ

Мин санаабаар, хас биридийн оюу дэндээд хуульчид илгизэн байрлар. Сорохторго ыт, куоска, хомья, попутай баар. Онгон миэхэ кыраахый чарааахылаахтын. Кини аата - Минхи. 6 саастаах, от күөхтүгү өнгөөх, хара харахтаах. Истиэп чараалаахыта дини кинигэр аахпытм. Аатынан ынтырдаах итэр, наһаа өйдөөх. Аан баастаан калеригэр илингэ уурдааха куттан төбөтүн уонна аатарын пандырыгар киллэрэр этэ. Кэлиэ илингэ үөрсэн аһып, куттамыат буолбута. Күнүс оскулаттан кэлээхпинэ минин санабылтан билин сасыт сириттэн тахсан көрсөр. Хантан ас ыларбытын билин, аһаары холдильник аттыгар хантайан баран олор буолаачкы. Оронум таһыгар сөбүлээн утууар. Кыһылым үһүн байайгытк

уугуйар. Онтон сааһын ухуктар. Ухугу-
наһаа тиримтэ уосна панадыра хайдах
эрэ халхыт курдук буолар. Аһаатарыа
онугтар түһэр. Сайынын саамай
сөбүлүүр аһа "һээм-һээм" уосна чы-
чаах ото. Таһырдыа сырыттарыа чыгы-
ах ырыатын мооньун уһата-уһата сэр-
гэн истэр. Ол аһа киһи айылҥара тар-
дыһар, айылҥа өрөтө буоларын билиэтэ.
Сайыи ханна да бардарбын минигин кытта
төгүтэ айаһаһар аргыһым Мин чарала-
ахым, Микким, саамай тапталлаах
доһрум. Оһон, өрлөр, дьиз кыһын ий-
түт, кыһыттар көнгө киһи хамсыыр хара-
майы таптымьра, убаастыһыра үөрнөр
эбит.

Саргы ПΟΠΟΒΑ,
үлүусталды гимназия.

Улсууд ба байгалийн хүрээ

"СНЕЖНЫЙ БАРС" БАЙЫАННАЙ-СПОРТИВНАЙ КҮРЭХ ТҮГЭНИТТЭН

Улуу Кыайыны 65 сыллар аналдах "Снежный барс" күрэх үөрүүлүк аһылыгыттар подполковник Семен Андреев, улуустаны үөрөх салалатын начальниги солбуйааччы Ирина Любимова эерде тылларты эгилер, кылабелый судья Илья Толстоухов күрэхтэрин балаһыныгытын билиһиннөрдө Балтаны орто окуушатын үөрэнэччиси Руслан Григорьев "Кайынар" ырытын күрэх кытыы-лактарылар бөлөхтөтө.

Судьбыаларынан подполковник С.С.Андреев, уэрэх управлениетын интэр отделын салайааччыта И.Г.Винокурова, техникескэй кини директора Д.А.Илларионов, реабилитаци-быраас А.И.Саввинов, невропатолог Л.Н.Сидякин, Чурапчытаагы государственная физкультура уонна спорт институтун 3-с курсун устудуохнара: Дмитрий Васильев, Дьулустан Лоскин, Николай Григорьев, Марк Никифоров үлэһиттэро.

[illegible]

Түмүш "Медиапанын" уулдучу билээчи" номинация уюнуулуштагы күүн быгыгына анал биринин хааайыш Одулуунган "Алфа" хамаанда чыгыш Афоня Селадниев бууды. "Быгын строение" ааты уонка улуунууш анал биринин анал биринин Алаартан "Мох

сөөр" хамаандатын чөлөөгөөр Саха Шоломов ылла. "Бастыг спортивной көрүнүсө" номинацияга кыргыздарга интернет-окуулаттан Талин Васильева, уолаттарга Мугудайтан Антон Васильев тиитилер. Ону тапшан Антон "Бастыг хамаандыар" аатын сүтэн үөрүүтө өссө үксөтө. Одыулуун хамаандатын салайааччыта Николай Климов "Бастыг салайааччы" ааты ылла. Онтон бастабыт Одыулуун хамаандата көнөрүлүз сыдыар кубогунан наараадаланна. Үс бастабыт хамаандалар Мугудайга ыстыклар зоналынар куруоха кыгтар белраабы ышыллар.

Итгэж эгэн туран салгыг зонхилнай
күрэх тулунан хэвсгийбн. Олутнуу 19
күнүтэр Мутудай нэхилэжгэр күрэх тэ
рэхийнээхэйг буолан вааста. Манна үс
улуустан: Төмүр улууһуттан Мэнэ-
Алдан нэхилэсигэртэн "Аҕа дойдуну
көмүскээччилэр" (салайааччы В.Н.Бурнашов) уонна Гири-
эс-Халдьайыттан "Бөрүтэн" (салайааччы Д.С.Курчатова),
Тягатыттан "Тягата" пөмөдөр (салайааччы Н.Н.Василие-
роп) уонна Чыыһайыттан "Уолан" (салайааччы М.К.Васи-
люков), Чурагатыттан улууска үс бастаабыт хамаандалар:
"Аль-фа" (Ордуулуук, салайааччы Н.М.Климов), "Орленок"
(Мутудай, салайааччы Д.Д.Сивцева), "Мохоорол" (Алабар,
салайааччы Н.П.Ожовенникова) кыттыһыны ыллылар.

Кытлаачылар строевой хаамылыга, ыгылыга, бастакы сулал көмөсү оңорууга, спортивной көрүнүз, автоматтыкылыга уонна хомутууга, сибээс, военизированнай астафетар күрөхтэстир. Ордук эрийсилээх кыргыз "Орленок", "Альфа", "Уолан" хамаандар иези ардыктарыгар барда. Түгүккө сэтте көрүнгөн 4 көрүнүз бастаан "Орленок" хамаанда эрэлээстек бастыта, кубогунан наараадалаа уонна республикалар күрөхсө кытгар ыыраадыллы. Оңгон Алёна Данилова ("Уолан" хамаандыта) "Медпротаны уһулуччу билээччи", Маши Михайлова ("Орленок"), Сени Артемыев ("Альфа") "Бастыг билээччи", Маша Михайлова ("Орленок") уонна Айсен Гуляев ("Мохсорол") "Бастыг спортивной көрдөрүүлөх", Айтылан Григорьев ("Уолан") "Бастыг сиккист", Анион Васильев ("Орленок") "Бастыг хамаандыгар", Дария Сидова ("Орленок" хамаанда) "Бастыг салайааччы" номинация кыабылыахтарынан буолдулар.

Светлана СИВЦЕВА.

Амарх санаа

Билгийн биеэ саастаах, харчм буулахтарына Германид
баран операторчланыахтаах эбит", - дсэн санаатын эттэ

Николай Николаевич барбытын кэннэ маллаан оло-
рон хайхад илэс: нүмэрлэрт (Киви куорат), тохсунуу
28 к 2010 с, 4-с (544) №-р, олутуу 4 к 2010 с, 5-с (545) №-
р) тахсыбыт 3 баллааны харааста олорон аахтым. Айыл-
лаана Степанона төрөөдүттэн көрбөт, "Атрофия зритель-
ных нервов" диил диагностаах Кырачаан юуни хайы-
курдук ыалдыгытары кытта дьоһунаахтык олорон исп-
сэппитин, хас эмэ ырыаны өйүүттэн ыалыарын кийи сөр-
эс аарар. Айыллаана ийэттэнэн, Наталья Кузьминиче-
лыы, малдыгыстар, санаалара бөрүх, күөстөх. Кийи б-
Орто туруу-бараан дөйдүдэ бөрт кылас кэмнэ кэлэ-
ваар. Бал, бу олоор олонтонум хас эмэ үйүн унуорулу-
он сөп. Олтон кийи. Күн сардытын көрөөрү, сылааһыга
утугтааыры кийи барахсан Изийэхситтэн тэһиннээнэ
оллохо кэлэр. Ол эрэн ардыгар кийи барбытын курду
барыга үзүтүй буолбат. Кыра кыласчаан билигин билиг
көмөбүтүн, сылаас илийбигин утары ууварыты
хаһаалтыгытаар да кэтээр. Айыллаана
көмөлөөдүтүн, амарах саяабыгынан, сайаас дууһа-
тынан, аһылыас майгыбытынан кийин кытта бөөрү
буолуодун. Кийи туһунан телевиденинан, рационал
хайыгынан бигэ-көрө, иккэ олоробут. Арыйах хонук-
таарыга кылаары "Алмасэргинбаалта" сүт аспыта
да. Мантан алтара сүт нүмэрэ.

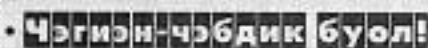
K/C 301018103000000000770
BIR: 049805770
MHH: 1435138944

07510623

Сегодня, 11 марта...

В 1937 г. советская спортсменка, трехкратная олимпийская чемпионка по фехтованию Александра Ивановна Забелина в Москве.

Викторинашы оңордо
Машы **ФЕДОСЕЕВА**.

ар. Сыгшлыг тодорхой үзүүрээр тохуурыг хянах ба-
үтгүүржилээр. Олон байдлыг чиглүүлж, эмгэг-
х, баярсаж, тутагчид хөдөлгөөнөөр явагдах.

МШМОНАСТЫРЕВА,
дерматовенеролог-быргаз.

Автар сурутгар этиктэр санаа
редакция позитивтыгар
молдон оон түбөһөр буолбатах.
Сурулса ыһыллар чакчылар
кыр: павлаастарыгар
эпистемология